

DŽON DŽ. ROBINSON

ROĐENI
U KRVVI

IZGUBLJENE TAJNE MASONERIJE

Preveo
Milan Vidojević

■ Laguna ■

Naslov originala

John J. Robinson
BORN IN BLOOD
The Lost Secrets of Freemasonry

Copyright © 1989 by John J. Robinson

Translation copyright © 2014 za srpsko izdanje, LAGUNA

ELEMENTAL Knjiga broj 2

VAZDUH

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Posvećeno
Dž. R. Volinu,
vrhovnom majstoru

Sadržaj

Uvod: U potrazi za Velikim društvom ix

Prvi deo: VITEZOVI TEMPLARI

Prvo poglavlje: Nagon za ubijanjem	3
Drugo poglavlje: „Sad je vreme za rat“	20
Treće poglavlje: Bilo po pravdi ili iz mržnje.	44
Četvrto poglavlje: „Prvo i iznad svega... uništenje hospitalaca“	55
Peto poglavlje: Vitezovi Hrama.	76
Šesto poglavlje: Poslednji veliki majstor	96
Sedmo poglavlje: „Čekić Škota“	120
Osmo poglavlje: Četiri Hristova namesnika	141
Deveto poglavlje: „Ne štedite nijedno poznato sredstvo mučenja“	155
Deseto poglavlje: Bez nasilnog prolivanja krvi	176
Jedanaesto poglavlje: Ljudi u bekstvu	194

Drugi deo: MASONI

Prolog	211
Dvanaesto poglavlje: Rođenje Velike lože	213
Trinaesto poglavlje: U potrazi za srednjovekovnim cehovima	229
Četrnaesto poglavlje: „Neka mi se prereže grlo“	245
Petnaesto poglavlje: „Moje grudi razderane, moje srce iščupano“	255
Šesnaesto poglavlje: Majstor mason	261
Sedamnaesto poglavlje: Misterija jezika.	271
Osamnaesto poglavlje: Misterija alegorije i simbola.	284
Devetnaesto poglavlje: Misterija krvavih zakletvi	297
Dvadeseto poglavlje: Misterija religioznih uverenja	308
Dvadeset prvo poglavlje: Dokazi o legendi o Hiramu Abifu.	325
Dvadeset drugo poglavlje: Monasi u masone.	334
Dvadeset treće poglavlje: Protestantsko klatno.	350
Dvadeset četvrto poglavlje: Stvorene misterije	367
Dvadeset peto poglavlje: Nezavršeni Solomonov hram	390
Dodatak.	412
Izjave zahvalnosti	433
O autoru.	435

Uvod

U potrazi za Velikim društvom

Istraživanja koja su prethodila pisanju ove knjige nisu se u prvo vreme kretala ka tome da otkriju bilo šta o masoneriji ili vitezovima templarima. Cilj im je bio da zadovolje svoju radoznalost u vezi s nekim nepoznatim aspektima Seljačkog ustanka u Engleskoj 1381. godine, jednim divljačkim događajem koji je pokrenuo sto hiljada Engleza na London. U svom nekontrolisanom besu spalili su mnogobrojne kuće i letnjikovce, provalili u zatvore i pregazili svakog ko im se usprotivio.

Ostalo je nepoznato koja je organizacija stajala iza ove pobune. Nekoliko godina pre pobune grupa nezadovoljnih nižih sveštenika u provincijskim gradovima propovedala je protiv bogataša i korumpiranosti crkve. Nekoliko meseci pre ustanka održano je mnogo tajnih sastanaka u centralnoj Engleskoj i uspostavljene su linije komunikacije Velikog društva, čije je sedište bilo u Londonu. Toliko se malo znalo o ovoj navodnoj organizaciji da je nekoliko učenjaka rešilo misteriju tako što je izjavilo da takvo tajno društvo uopšte ne postoji.

Druga misterija su koncentrisani i izuzetno surovi napadi na religiozni red vitezova hospitalaca Svetog Jovana, danas poznatih kao vitezovi sa Malte. Ne samo da su pobunjenici vandalski uništavali i palili njihovu imovinu već je njihov iguman izručen iz Tauera, a glava mu je odsečena pa obešena na Londonski most, na veliku radost rulje.

Nema sumnje da je ispoljena žestina prema hospitalcima imala u pozadini neki razlog. Jedan od uhvaćenih vođa pobunjenika, kada je upitan o razlozima pobune, rekao je: „Prvo i iznad svega... uništenje hospitalaca.“ Kakvo tajno društvo je moglo imati tako izraženu mržnju kao jedan od osnovnih ciljeva?

Želja za osvetom nad hospitalcima bila je lako prepoznatljiva u suparničkom krstaškom redu vitezova Solomonovog hrama u Jerusalimu. Problem je bio u tome što su vitezovi templari bili potpuno potisnuti skoro sedamdeset godina pre Seljačkog ustanka, a nekoliko godina kasnije bili zatvarani, mučeni i spaljivani na lomači. Posle bule kojom je zabranio red templara, papa Klement V odlučio je da se celokupna imovina templara ustupi hospitalcima. Da li je žudnja templara za osvetom preživela u tajnosti tri generacije?

Nije bilo neospornog dokaza, ali je jedini trag sugerisao postojanje samo jednog tajnog društva u Engleskoj četrnaestog veka, koje je bilo, ili će postati, red slobodnih i priznatih masona. No činilo se da nema nikakve veze između pobune i masonerije, osim imena ili titule njihovog vođe. On se nalazio u centru engleske istorije ovih sedam dana i o njemu se ništa ne zna osim da je bio vrhovni komandant pobunjenika. Zvali su ga Voter Tajler i na prvi pogled to što je nosio titulu oficira u obezbeđenju masonske lože čista je koincidencija. Tajler, koji mora biti majstor, u masoneriji je stražar, dežurni oficir koji pregleda propusnice onih koji

žele da uđu u ložu. Ova funkcija uvedena je u znak sećanja na ranija, mnogo opasnija vremena, kada je njegovo mesto bilo ispred vrata lože, gde je stajao sa isukanim mačem u ruci.

Bio sam svestan činjenice da je bilo mnogo pokušaja da se povežu masoni i vitezovi templari, ali nikada sa uspehom. Zagovornici ove teze nikada ovu vezu nisu mogli da podupru valjanim dokazom zato što je bila zasnovana ili na maštovitim izmišljotinama ili, najmanje u jednom slučaju, na namernom falsifikatu. Ali iako nije bilo uspeha u uspostavljanju ove veze, nastojanja da se to učini nikada nisu nestala i to verovanje sačuvano u vremenu, o vezi između ova dva reda, ostaje kao jedna od najizdržljivijih legendi masonerije. Ovo je potpuno prihvatljivo jer su sve mnogobrojne teorije o korenima masonerije takođe čista legenda. Nijedna od njih nije poduprta bilo kakvim prihvatljivim dokazom. Ja nisam želeo da se uputim ovim toliko puta pređenim putem, već sam se koncentrisao na to da dublje istražim istoriju templara i da pokušam da ustanovim da li je postojala veza između progonjenih vitezova i tajnog društva koje je bilo u pozadini Seljačkog ustanka. Radeći tako, mislio sam da ću masoneriju ostaviti sasvim po strani. Nisam mogao biti u većoj zabludi.

Kao i svi ljudi zainteresovani za srednjovekovnu istoriju, i ja sam se zanimao za krstaške ratove, možda čak više nego zanimao. Ti sveti ratovi imaju neku privlačnost koja je koliko istorijska toliko i romantična, i na svojim putovanjima sam pokušavao da upijem tu atmosferu uskih tesnaca u planinama Libana kroz koje su prolazile armije krstaša, i sedeo sam zagledan u ruševine tvrđava oko Sidona i Tira, zamišljajući zvukove sudara vojski. Divio sam se zidinama Konstantinopolja i šetao lukom u Veneciji gde se flota krstaša okupljala. Sedeo sam u okrugloj crkvi vitezova templara u Londonu,

pokušavajući da u mašti oživim ceremoniju njenog osvećenja od strane jerusalimskog patrijarha 1185. godine, više od tri veka pre nego što je Kolumbo zaplovio na zapad ka Indiji.

Red templara osnovan je u Jerusalimu, 1118. godine, neposredno posle Prvog krstaškog rata. Njegovo ime potiče od lokacije prvobitnog štaba, na mestu drevnog Solomonovog hrama. U nastojanju da se ispuni očajnička potreba za stalnom armijom u Svetoj zemlji, vitezovi Hrama su se umnožili, uvećali bogatstvo i politički ojačali. Takođe su postali nadmeni, a njihov veliki majstor De Ridfor bio je ključna figura čije su greške dovele do pada Jerusalima 1187. godine. Zapadni hrišćani uspeali su da se održe na uzanom delu teritorije duž obale, gde su templari bili najveći posednici zemlje i utvrđenja.

Konačno, entuzijazam da se šalju ljudi i novac u Svetu zemlju slabio je u evropskim kraljevstvima, koja su bila preokupirana međusobnim ratovima. Do 1296. godine egipatski sultan bio je u poziciji da vojne redove i stanovništvo koje je došlo sa krstašima potisne u more. Sveta zemlja bila je izgubljena, a poraženi vitezovi templari su svoje sedište prebacili na Kipar, maštajući o novom pohodu koji će im povratiti nekadašnju slavu.

Dok su templari planirali novi krstaški pohod protiv nevernika, francuski kralj Filip IV planirao je lični krstaški pohod protiv templara. Žarko je želeo da se oslobodi svog velikog novčanog duga prema redu templara, koji su, koristeći svoje bogatstvo, uspostavili značajan bankarski sistem. Filipu je bilo potrebno bogatstvo templara da bi finansirao evropski rat protiv engleskog kralja Edvarda I.

Posle dve dekade borbi s Engleskom, na jednoj strani, i Svetom rimskom crkvom, na drugoj strani, dva nepovezana događaja su Filipu dala priliku koju je čekao. Edvard I je

umro, a njegov žalosno slabi sin Edvard II seo je na presto Engleske. Na drugom frontu uspeo je da na presto Svetog Petra kao papu postavi svog čoveka, Klementa V.

Kada je na Kipar stigla vest da novi papa priprema krstaški rat, vitezovi templari su pomislili da je vreme obnove nekadašnje slave došlo. Pozvani u Francusku, otišli su predvođeni ostarelim velikim majstorom Žakom de Moleom, koji je sa sobom poneo planove za spasavanje Jerusalima. U Parizu su mu ugađali i zavaravali ga do fatalnog dana. U sumrak 13. oktobra 1307. godine, u petak, svi templari u Francuskoj su uhapšeni i bačeni u tamnicu, po Filipovom naređenju. Strašna mučenja, da bi se iznudila priznanja za jeres, odmah su počela.

Kada je papino naređenje da se uhapsu templari stiglo na engleski dvor, mladi Edvard II nije preduzeo ništa. Protestovao je kod pape smatrajući da su templari nevini. Tek kada je papa izdao formalnu bulu, engleski kralj bio je prinuđen da nešto preduzme. U januaru 1308. godine Edvard je konačno izdao naređenje za hapšenje vitezova templara u Engleskoj, ali su tri meseca upozorenja iskorišćena na dobar način. Mnogi templari su se povukli u ilegalu, dok su neki od uhapšenih uspeli da pobjegnu. Njihovo bogatstvo, njihove relikvije ukrašene dragim kamenjem, čak i njihove arhive, nestale su. U Škotskoj, papino naređenje nije čak ni objavljeno. Pod ovim uslovima je Engleska, a naročito Škotska, postala raj za templare u bekstvu iz kontinentalne Evrope, a efikasnost sa kojom su se skrivali govorila je o pomoći spolja ili o međusobnom pomaganju da se zametnu tragovi.

Engleski presto je posle Edvarda II preuzeo Edvard III, koji je krunu zaveštao svom desetogodišnjem unuku koji je, kao Ričard II, sa Tauera posmatrao kako Seljački ustanak tutnji ulicama grada Londona.

Mnogo toga se desilo običnim ljudima za ovo vreme. Neprestani ratovi ispraznili su kraljevsku blagajnu a korupcija je odnela ono što je ostalo. Trećinu stanovništva odnela je „crna smrt“, a glad je takođe uzela svoj danak. Potreba za radom desetkovanih farmera i zanatlija dovela je do povećanja njihovih zarada, ali povećanje njihovih prihoda palo je na teret zemljoposjednika, barona i biskupa, koji nisu bili spremni da prihvate takvo stanje stvari. Doneti su zakoni koji su smanjivali nadnice i cene na nivo pre kuge, a pažljivo su se istraživali poreklo i genealogija ljudi da bi se obnovilo kmetstvo i vezanost za posede, i to i onima koji su mislili da su slobodni građani. Kraljeve potrebe za novcem, kako bi se vodili francuski ratovi, inspirisali su nove i neverovatne poreze. Ugnjetavanje je pritiskalo sa svih strana i lonac pobune počeo je da ključa.

Religija takođe nije pomogla. Crkva kao zemljoposjednik bila je nemilosrdni gospodar, kao i zemljoposjedničko plemstvo. Religija je bila izvor zbunjenosti i za templare begunce. Oni su bili religiozna organizacija monaha ratnika koji su svoju odanost na zemlji dugovali jednom čoveku, Svetom ocu. Kada se njihov papa okrenuo protiv njih, bacio ih u okove i mučio, raskinuo je njihovu vezu s Bogom. U Evropi četrnaestog veka nije bilo puta do Boga sem kroz njegovog namesnika na zemlji. Ako se papa odrekao templara, a templari pape, morali su da pronađu nov način da obožavaju Boga, u vreme kada je svako odstupanje od učenja zvanične crkve dobijalo etiketu jeresi.

Pomišljam na glavni princip masonerije, koji zahteva da čovek veruje u Vrhovno biće, koje ne određuje kako će se obožavati novoizabrano božanstvo. U katoličkoj Britaniji ovakvo verovanje bilo je zločin, ali ipak je prihvatila begunce templare koje je zvanična crkva odbacila. Uzimajući u obzir

ekstremne kazne za jeres, jasno je da je jedno ovakvo nezavisno mišljenje bilo zaštićeno jednim od najmisterioznijih drevnih pravila masonerije, po kojem se bratstvo i danas ravna. Pravilo kaže da mason ne sme da otkrije tajne brata koje bi ga mogle koštati imovine i života.

Ta veza me je nagnala na to da drugim okom gledam na masonska Stara pravila. Dobijala su sasvim nov pravac i značenje kada se na njih gleda kao na skup instrukcija tajnog društva stvorenih da pomognu i zaštite članove bratstva u bekstvu i skrivanju pred crkvom. Ta karakterizacija je besmislena u kontekstu srednjovekovnih udruženja klesara kamena, za koje se veruje da su bili začetnici masonerije. Ali zato ima mnogo smisla za ljude u bekstvu, kao što su bili templari, čiji je život zavisio od veštine skrivanja. Nije bio ni problem pridobiti nove članove u godinama koje su sledile, jer je bilo mnogo onih koji su se bunili i protestovali protiv crkve. Pobunjenici u Seljačkom ustanku su to potvrdili kada su napali crkve i manastire i kada su odrekli glavu nadbiskupu Kenterberija, vodećem katoličkom velikodostojniku u Engleskoj.

Templarima u bekstvu bila su potrebna kodirana pravila kao što su Stara pravila masonerije, a sasvim je očito da nisu bila ni od kakve koristi kamenorescima. Postalo mi je jasno da moram da naučim više o Drevnom redu slobodnih i priznatih masona. Iznenadila me je količina materijala o masonima u velikim javnim bibliotekama, kao i činjenica da je bila svrstana u odeljenje obrazovanja i religije. Pošto nisam hteo da se zadovoljim onim što je bilo dostupno najširoj javnosti, zamolio sam da mi se dozvoli korišćenje biblioteke u Masonskom hramu u Sinsinatiju u Ohaju. Rekao sam gospodinu da nisam mason, ali da želim da koristim biblioteku kao mesto istraživanja za knjigu koja će, verovatno, sadržati

u sebi i nova saznanja o masonskom radu. Njegovo jedino pitanje bilo je: „Hoće li knjiga biti korektna?“ Uverio sam ga da je moja jedina namera da budem veoma korektan u pisanju knjige, a njegov odgovor bio je: „To je sasvim dovoljno.“ Tako su mi stavili na raspolaganje katalog i stotine masonskih knjiga koje su pokrivale zidove. Takođe sam koristio i publikacije Servisa masonske asocijacije u Silver Springu u Merilendu.

Kasnije, kada mi je novostečeno znanje o masonima omogućilo da diskutujem o temi, počeo sam da razgovaram sa masonima. U početku sam se pitao kako ću se snaći u razgovoru sa petnaest ili dvadeset masona, i ako ih upoznam, da li će biti voljni da razgovaraju sa mnom? Prvi problem bio je rešen kada sam počeo da zapitkujem prijatelje i saradnike da li su masoni. Bilo ih je nekoliko u grupi ljudi koje sam poznao više od dvadeset godina, ne znajući da imaju bilo kakve veze sa masonima. Što se tiče drugog dela problema koji me je mučio, otkrio sam da su vrlo raspoloženi za razgovor, ne o „tajnim“ lozinkama i rukovanjima (već sam znao za njih) već o onome što se učilo o korenima masonerije i njenim drevnim pravilima.

Bili su, kao i ja, zaintrigirani mogućnošću da se otkriju zaboravljena značenja reči, simbola i rituala za koje nije bilo logičnog objašnjenja, kao, recimo, u rečima velikog majstora koje izgovara u ritualu inicijacije: „ovaj stepen te čini bratom pirata i gusara“. Složili smo se da će razrešenje ovih tajni masonskih misterija doprineti i otkrivanju prošlosti, jer je gubljenje njihovog značenja učinilo da se drevni nazivi i simboli očuvaju nedirnuti i budu manje podložni promenama kroz vekove ili da se adaptiraju prema novim uslovima.

Među ovim izgubljenim tajnama su značenja reči koje se koriste u masonskim ritualima, reči kao *tyler*, *cowan*,

due-guard i *Juwes*. Pisci masoni su se vekovima borili, bezuspešno, da ove reči na silu uklope u svoje pretpostavke i predubeđenja da je masonerija rođena u udruženjima srednjovekovnih kamenorezaca engleskog govornog područja.

Zatim sam testirao mogućnost da je zaista postojala veza između masonerije i reda templara koji su govorili francuski, i potražio sam izgubljeno značenje ovih reči, ne u engleskom jeziku, već u srednjovekovnom francuskom. Odgovori su počeli da se pojavljuju i uskoro sam u francuskom jeziku pronašao smisljeno značenje za svaku misterioznu masonsku reč. Čak se otkrilo prvo verodostojno značenje imena Hirama Abifa, ubijenog arhitekta Solomonovog hrama, koji je centralna figura masonskog rituala. Istraživanjem sam ustanovio još nešto. Dobro je poznato da je 1362. godine engleski dvor u zvanične dvorske protokole umesto francuskog uveo engleski jezik, tako da su zadržani francuski koreni svih misterioznih masonskih reči potvrdili postojanje tajnog društva u četrnaestom veku, u veku progona templara i veku Seljačkog ustanka.

Ohrabren, potražio sam rešenje i za ostale izgubljene tajne masonerije: krug i pod u mozaiku u loži, rukavice i kecelja od jagnjeće kože, simbol šestara i uglomera, čak i za misterioznu legendu o ubistvu Hirama Abifa. Pravila, običaji i tradicija templara dali su odgovore na sve ove misterije. Zatim je na red došla dublja analiza Starih pravila drevne masonerije koja je objasnila tajno društvo za međusobnu zaštitu. Ono što je „loža“ činila bilo je da pomogne braći u skrivanju od gneva crkve i države, opskrbi ih novcem, garantuje za njih kod vlasti, čak da im obezbedi „smeštaj“,* što je masoneriji dalo jedinstveno ime za njihove ogranke i mesta gde su se sastajali. Za mene nema dileme da je

* „Loža“, na engleskom jeziku *to lodge* – smestiti, stanovati. (Prim. prev.)

originalni koncept tajnog društva koje se nazvalo masonerija rođen prvo kao društvo za međusobno pomaganje izbeglih templara i njihovih prijatelja u Engleskoj, društvo ljudi koji su morali da „nestanu“ da bi izbegli zatvor i mučenje koje je naredio papa Klement V. Njihov antagonizam prema crkvi postao je mnogo izraženiji i jači kroz formu totalne tajnosti. Gušenje reda templara bila je jedna od najvećih grešaka koje je Sveta crkva ikada napravila.

Zbog toga je masonerija postala meta više gnevničkih papinskih bula i enciklika nego ijedna druga sekularna organizaciju u istoriji hrišćanstva. Ova prokletstva i osude počele su već nekoliko godina pošto se masonerija pojavila u javnosti 1717. godine i nastavile su da jačaju, da bi kulminirale u buli *Humanum Genus* pape Lava XIII, 1884. godine. U njoj, masoni su optuženi zbog zalaganja za versku slobodu, razdvajanje crkve i države, obrazovanje dece od strane laika i zbog jednog ogromnog zločina – verovali su da ljudi imaju pravo da donose sopstvene zakone i da biraju sopstvenu vladu „prema novim principima slobode“. Ovi principi su poistovećeni, zajedno sa masonima, sa kraljevstvom Satane. Dokument ne samo da definiše stav katoličke crkve o masoneriji u to vreme već, kao u negativu, daje sliku masonskih ubeđenja i verovanja, tako da sam kompletan tekst ove papinske bule uključio u dodatak ove knjige.

Na kraju, treba reći da su ovde opisani događaji središte velikog istorijskog raskršća zapadnog sveta. Feudalno doba bilo je na izdisaju. Zemlja i rad seljaka na njoj izgubili su svoj značaj kao izvor bogatstva. Trgovačke porodice su se udruživale u cehove i preuzimale čitave gradove i donosile pravila kao trgovačka udruženja. Trgovina je vodila ka banкарstvu i investicijama, gradovi su postali centri moći koji su se takmičili sa plemstvom u bogatstvu i uticaju.

Crkva, koja se u feudalnom kontekstu borila za poziciju dominacije, sporo je prihvatala promene, pogotovo one koje su imale uticaja na tu dominaciju. Svako konkretno neslaganje sa crkvom proglašeno je za jeres, što je bio najgnusniji zločin pod kapom nebeskom. Jeretici ne samo da su zasluživali smrt već je to morala biti najbolnija moguća smrt.

Neki disidenti bežali su u šume i tako se skrivali, neki su se organizovali. U slučaju vitezova templara koji su bežali, organizacija je već postojala. Posedovali su bogato iskustvo tajnog delovanja koje je bilo podignuto na najviši nivo, kroz spletkarenje vizantijske politike, tajnih rituala asasina i intriga na muslimanskim dvorovima, sa kojima su se naizmenično sretali na bojnopolju i za pregovaračkim stolom. Crkva, u svom krvavom sprečavanju protesta i promena, vekovima ih je opskrbjivala novodošlim članstvom.

Više od šest stotina godina je prošlo od uništenja organizacije vitezova templara, ali njihovo nasleđe živi kroz najveće bratstvo koje je ikada postojalo. Tako je priča o mučenjima vitezova krstaša, divljaštvu Seljačkog ustanka i izgubljenim tajnama masonerije postala priča o najuspešnijem tajnom društvu u istoriji sveta.

PRVI DEO

**VITEZOVI
TEMPLARI**

Prvo poglavlje

NAGON ZA UBIJANJEM

Godine 1347. na udaljenosti od gotovo dve hiljade kilometara od Londona, Kipčak Mongoli držali su pod opsadom trgovački centar Đenovljana na Krimu. Mongoli su u toku opsade počeli da umiru u velikom broju, od nepoznate bolesti koja je bila vrlo zarazna. Ono što je usledilo, moglo bi se nazvati prvim zabeleženim biološkim ratom u svetu. Zaražena tela počeli su da katapultiraju na braniocce.

Nekoliko meseci kasnije, đenovljanske galije iz opsednutog grada pristale su u Mesinu na Siciliji, sa posadom koja je umirala za veslima, i strašnom pričom o onima koji su umrli u toku puta i bili bačeni u more. Mornari su ignorisali napore vlasti da im spreče iskrcavanje, i uskoro je „crna smrt“ kročila u Evropu. Prenosili su je brodski pacovi i nije čudo što se bolest pojavila prvo u lukama Napulja i Marselja. Iz Italije je krenula u Švajcarsku i istočnu Evropu, a jedan krak je išao kroz Francusku i Nemačku. Kuga je došla u Englesku brodovima koji su pristajali u Dorset i odatle se širila dalje. U roku od dve godine, procenjuje se da je ubila između 35 i 40 procenata stanovnika Evrope i Britanije.

Kao u svim vremenima i na svim mestima, glad, neuhra-
njenost i, kao rezultat, niski imunitet, otvorili su put epide-
miji. Promena klime koja je dovela do dužih zima i hladnijih,
vlažnijih leta, prouzrokovala je skraćenje vremena i pogor-
šanje uslova za gajenje useva. Između 1315. i 1318. godine
obilne letnje kiše uništile su žetvu i usledila je masovna glad.
Sledeće žetve bile su takve da je narod jedva preživljavao.
Onda je 1340. godine došlo do katastrofalne propasti useva
širom Evrope i hiljade ljudi umrlo je od gladi u toj najsuš-
nijoj godini veka.

Čak i pod nekim idealnim uslovima, najšire gledano,
stanovništvo je bilo pothranjeno. Hranili su se pšenicom i
raži, sa malo povrća i minimumom mesa i mleka, delimično
i zbog toga što nije bilo načina da se duže očuvaju, čak i da
su imali mogućnosti da ih dobave. Nedostatak vitamina i
minerala u toku zime bio je uobičajena stvar, način života.
Lov je mogao da pribavi sveže meso, ali pravo na lov pripa-
dalo je plemstvu. Batinanje je bila lagana kazna, a smrt ne
tako retka, za ulovljenog jelena, ili čak zeca, u lordovoj šumi.
To što ih je toliko mnogo rizikovalo, govori o intenzitetu
biološke potrebe za svežim mesom.

Bolest nalazi najlakše žrtve među decom, koja ne mogu
da razviju prirodni imunološki sistem pre doba od deset
ili jedanaest godina, kao i među starima, čiji je imunološki
sistem u opadanju sa godinama, pa je kuga najviše žrtava
pokupila u ovim starosnim grupacijama, iako je umrlo i
mnogo ljudi u punoj snazi.

„Crna smrt“ nije bila jedna bolest, već tri, a izvor za
sve tri bila je buva. Bacil u krvi blokirao je buvin stomak.
Dok je buva tražila put kroz kožu svog domaćina, najčešće
crnog pacova, bacil bi izleteo iz buvinog stomaka i ušao u

domaćina donoseći infekciju. Kada bi pacov uginuo, buve su prelazile na druge životinje i ljude.

U drugom obliku, bacil je napadao limfne žlezde. Velike otekline i čirevi, *buboni*, pojavljivali su se na preponama i pod pazuhom, i to je dalo ime bolesti „bubonska kuga“. Ime „crna smrt“ dolazi od činjenice da je telo žrtve pokriveno crnim pečatima, a i jezik takođe pocrni. Smrt obično nastupi posle tri dana.

U posebnom obliku, septisimiji, krv je zaražena i period bolovanja do smrti je sedam dana, pa i duže. Smrt je najbrže dolazila od najzaraznijeg oblika bolesti, plućnog, koji je izazivao zapaljenje grla i pluća, izbacivanje krvi, neprijatan zadah i jak bol.

Nije bilo nikakve naučne identifikacije kuge kao bolesti u to vreme, niti se išta znalo o načinu prenošenja. Ovo je dovelo do iznošenja najluđih teorija o poreklu bolesti ali je najčešća bila ta da je „crna smrt“ božja kazna. Mnogi su proklinjali Boga zbog ove velike nesreće, pa je francuski kralj Filip VI preduzeo korake da se spreči da se Bog još više razljuti. Doneti su posebni zakoni protiv blasfemije, sa vrlo specifičnim kaznama. Za prvi prekršaj, hulitelju bi se odsekla donja usna. Za drugi prekršaj gubio je gornju usnu, a za treći prekršaj hulitelju bi se odsekao jezik. Pojavile su se i grupe pokajnika što su javno iskajavali grehe koje nisu mogli baš da identifikuju, ali su sigurno bili ozbiljni čim se Bog razljutio i odlučio da uništi ljudsku rasu. Samo je najsurovije pokajanje bilo u stanju da iskupi tako strašne grehe. Samobičevanje su upražnjavale grupe flagelanata što su greh okajavali na ulici, često predvođeni sveštenikom, koji su nemilosrdno udarali jedni druge konopcima sa čvorovima ili bičevima s metalnim završecima koji su kidali meso. Neki su nosili teške krstove ili krune od trnja.

Drugi su našli svoje odgovore u nesputanim obredima i seksualnim orgijama. Njihov stav je bio da se, pošto se svet bliži kraju, treba prepustiti svakovrsnim zadovoljstvima. Drugi su verovali da je Bog napustio ljude i da se treba obratiti Satani i od njega izmoliti milost.

Kao što je često bio slučaj u srednjem veku, u nekim sredinama krivica je bačena na nehrišćane, najčešće na Jevreje. Iako su i Jevreji umirali od „crne smrti“, optuživali su ih da su zatrovali izvore, ili da su prouzrokovali kugu tajnim obredima i bajanjima koji su imali za cilj uništenje hrišćanstva. Do krvavih pogroma došlo je u Francuskoj, Austriji, i naročito, kao što je to bio slučaj za vreme krstaških ratova, u Nemačkoj. U Strazburu je preko dve stotine Jevreja živo spaljeno. U jednom gradu na Rajni, Jevreji su masakrirani, onda su njihovi ostaci zapečaćeni u vinsku burad i pušteni niz reku. Jevreji u Eslingenu koji su preživeli prvi talas progona takođe su smatrali da je svetu došao kraj po njihovim sopstvenim učenjima, okupili su se u sinagogi, zapalili zgradu i našli smrt u njenim ruševinama. Oni Jevreji koji nisu bili ubijeni često su proterivani, što je u mnogim slučajevima doprinelo širenju kuge. I u Poljskoj je bilo progona Jevreja ali u daleko manjoj meri nego u Nemačkoj, pa je veliki broj nemačkih Jevreja prešao na poljsku teritoriju. Ovo su bili koreni kasnijeg razvoja jevrejskih zajednica Aškenaza u Poljskoj. Zadržali su svoj nemački jezik, koji je postepeno evoluirao u kolokvijalni govor poznat kao jidiš.

Zbog prenaseljenosti i skoro potpunog odsustva sanitarnih uslova gradovi su u početku bili najviše pogođeni, ali kad su stanovnici odlučili da pobegnu na selo i tako izbegnu smrt u gradovima, preneli su kugu u ruralne delove zemlje. Seljaci su počeli da umiru, polja se nisu obrađivala, domaće životinje su lutale poljima i šumama, poludivlje, dok nisu počele

da umiru kao i njihovi gospodari. Henri Najton, kanonik Opatije Svete Marije u Lesteru, prijavio je pet hiljada mrtvih ovaca koje su uginule i trunule na pašnjacima. Procenjuje se da je u vreme pojave kuge Engleska imala četiri miliona stanovnika. Kada se bolest povukla, stanovništvo je bilo svedeno na dva i po miliona ljudi.

Vesti o haranju bolesti u Engleskoj stigle su do Škota koji su zaključili da postoji samo jedan izvor stradanja njihovog starog neprijatelja – osetoljubivi Bog. Odlučili su da pomognu Svemogućem u njegovom božanskom planu i napadnu oslabljene Engleze. Svim klanovima pristigao je poziv da se okupe u Selkirk Forestu, ali pre nego što su započeli marš na jug, kuga je udarila svom snagom u logor, ubivši pet hiljada Škota za nekoliko dana. Nije bilo drugog rešenja nego da se plan o invaziji napusti, tako da su oni koji još nisu oboleli rasformirali logor i s bolesnima i umirućima krenuli svojim kućama. Vesti o ovom okupljanju stigle su u Englesku i vojska je krenula na sever da zaustavi invaziju. Stigli su na vreme da presretnu i masakriraju škotsku vojsku u povlačenju.

Neverovatno zvuči, ali dok je smrt uzimala svoj strašni danak na dotad neviđen način, rat između Engleske i Francuske se nastavio, jer je svaka oslabljena strana mislila da je ona protivnička još slabija. Vojskama je trebalo snabdevanje proizvodima zanatlija i farmera, od kojih je umrlo više od trećine. Vojskama je bio potreban i novac, a stanovništva i proizvoda koji su se oporezivali bilo je sve manje. Kada se kuga posle nekoliko godina povukla, svet je bio drugačiji. Nikada više neće biti isti, jer su najniže klase društva iznenada osetile novu snagu.

Desilo se da se jedan zakon, zakon ponude i potražnje, prekršio izazivajući ozbiljne posledice. Ovog puta, njegova

snaga bila je na strani farmera, običnih radnika i zanatlija. Prvi put otkako zemljoposjednici pamte, desilo se da radne snage i zakupaca bude manje nego što je potrebno. Sada su temelji na kojima je život vekovima funkcionisao počeli da pucaju. U mračnim vremenima anarhije pojedinac je bio bespomoćan. Očuvanje života bio je glavni i najvažniji zadatak i ljudi su se slobodno opredeljivali za služenje jačem čoveku, koji će im obezbediti zaštitu. Ovi jaki ljudi su se zavetovali još jačim ljudima i rezultat je bio feudalni sistem. Ljudi na svim nivoima imali su vojnu obavezu, često za određene akcije ili određeni period, četrdeset dana u godini. Ratnička klasa postala je plemićka i bilo je potrebno pravo bogatstvo za ratne konje, oružje i oklope. Još jedna vrsta bogatstva bila je neophodna – ljudski rad. Trebalo je izgraditi utvrđena mesta koja će zaštititi vođe i sledbenike. Postepeno, utvrđene kuće opkoljene palisadom i rovom prerasle su u visoke kamene građevine koje su zahtevale prave armije kamenorezaca, zidara, stolara i kovača. Za sve ovo trebalo je platiti, pa iako se neki prihod mogao prikupiti kroz ratni plen ili otkup bogatih zarobljenika, osnovni izvor bogatstva bila je zemlja i rad ljudi na njoj.

Kada su naoružani konjanici počeli da dominiraju bojnim poljem, došlo je do prave „trke u naoružavanju“ među vitezovima. Vernost lokalnog barona njegovom grofu sada je uključivala obavezu da se odazove pozivu u rat i da dovede sa sobom izvestan broj ljudi koji je zavisio od veličine njegovih poseda. Bilo je skupo opremiti viteza. Bio mu je potreban najmanje jedan trenirani teški ratni konj, jedan lakši konj za obično jahanje, i više konja za štitonoše, sluge i prtljag. Trebao mu je oklop, koji je veoma skup, kao i oklop za konja. Da bi mogao sve ovo da obezbedi, u zamenu za usluge prema lordu, ustupani su mu zemlja i ljudi na toj zemlji.

Status kmetova menjao se kroz vekove. Neki su postepeno bili u stanju da postanu napoličari koji su obrađivali zemlju koja im je dodeljena i plaćali su vlasniku zemlje određenu sumu ili usluge u skladu s dogovorom. Uslovi su se razlikovali od imanja do imanja, ali obično su zakupci imali višestruke obaveze u periodu zakupa. U slučaju smrti, njegova najbolja životinja pripala bi lokalnom svešteniku. Ni on niti član njegove porodice nisu se mogli oženiti bez dozvole, koja je obično podrazumevala plaćanje. Kao dodatak propisanom broju dana koje je radio za lorda, često dva ili tri dana nedeljno, morao je da se odazove na poziv i radi bez nadoknade i taj zahtev je nosio cinično ime „usluga iz ljubavi“. Zakupac je trpeo i druga ograničenja, kao što je skupljanje drva za ogrev, seča drveta za opravku kuće, čak i skupljanje stajskog đubriva na putevima.

Ako je zemljoposjednik imao mlin, zakupac je plaćao za njegovo korišćenje. Isto je važno za plemićku pekaru, što je često stvaralo monopol na pečenje hleba. U svetlu pripadajućih prava i obaveza napoličar nije bio kmet, koji je bio u poziciji bliskoj ropstvu, ali nije bio sasvim slobodan. Najveća prepreka njegovoj slobodi bio je stari zakon koji mu je oduzeo slobodu kretanja. Ovi napoličari su morali da ostanu na imanjima na kojima su rođeni, i živeli su u naseljima koja su se zvala *vill* (očigledna preteča budućeg *village* – selo). Iz ovih razloga zakupac se često nazivao i *villein* – seljak, što se izgovaralo skoro na isti način kao i omalovažavajući termin *villain* – nitkov, što jasno govori o odnosu lorda prema svom zakupcu.

Ono što je dramatično promenilo status mnogih seljaka bila je potreba zemljoposjednika za gotovim novcem, što je nadjačalo njihovo pravo na deo žetve koja se nije lako transportovala do pijace radi prodaje. Skoro da nije bilo

pogodnih puteva za transport velikih količina žitarica, a one se nisu mogle ekonomično prenositi na leđima konja, kao što je to moglo s vunom. Kralju je bio potreban novac za rat s Francuzima, plemićima je trebala gotovina za isplatu najamnika i obezbeđenje robe i transporta na kontinent. Seljaci su počeli da sklapaju dogovore po kojima su mogli da daju pola penija ili peni umesto jednog dana rada, i fiksnu sumu novca umesto dela useva koje su dugovali zemljoposjedniku. Njihov položaj promenio se onog trenutka kada su se zaista našli u poziciji „zakupca“ zemlje umesto što su za nju razmenjivali svoje vreme i snagu. *Osetili* su se slobodnim jer je ovaj novi odnos poništio stare odnose poniznog služenja.

U vreme pojave kuge većinu engleskih poseda držala je crkva. Neki su bili kupljeni a mnogi su bili poklonjeni. Mnogobrojni posedi vitezova templara bili su preneseni vitezovima Bolnice Svetog Jovana Jerusalimskog (hospitalcima), pošto je templare zabranio papa Klement V 1312. godine. Svi monaški redovi imali su u posedu zemlju, s hiljadama kmetova i zakupaca koji su im pripadali. Čak i zamena usluga seljaka za gotov novac često nije mogla da zadovolji potrebe lordova ili biskupa, pa se uspešnim zakupcima davala mogućnost da otkupe slobodu za neku fiksnu sumu. Na nesreću, ti ljudi obično nisu shvatali potrebu da se ovakav dogovor dokumentuje kako bi bio validan na sudu, pa su često bili izigrani. Stav crkve bio je prost: nikakvo oslobađanje seljaka nije smatrano ispravnim ako nije bilo registrovano kao deo poslovne transakcije. Svaki drugi način oslobađanja seljaka tretiran je kao krađa vredne crkvene imovine.

Onda je došla „crna smrt“ i odnela trećinu ili više radne snage. S nedostatkom radne snage cene su otišle naviše,

posebno za proizvode veoma umanjenog broja zanatlija. Bilo je mnogo manje čizmara, tkača, stolara, zidara i kovača. Stvaralo se sve manje novca i moglo se kupiti manje proizvoda čija je cena porasla.

Ovo je bilo zlatno vreme za potlačene seljake. Imanja su ležala neobrađena a njihovim vlasnicima je bio potreban prihod. Prvi put u životu usluge zakupca su se tražile, i on se mogao cenkati i dobiti veći deo žetve i bolje uslove života i rada. Za rad u slobodno vreme mogao je dobiti dvostruku ili trostruku nadnicu u odnosu na ono što je nekada dobijao. Zakupci su počeli da napuštaju svoja sela u potrazi za boljim uslovima, uz sveopštu ljutnju svojih gospodara.

Da bi ovo zaustavio i vratio stvari u prethodno stanje, engleski parlament doneo je Statut o radnicima, 1351. godine. Na prvom mestu, statut je pokušao da fiksira cene rada na njihovom nivou pre epidemije kuge, ali je sadržao i nekoliko neobičnih odredaba. Nadnice za radnike na farmama nisu bile samo određene (dva i po penija za vršidbu četvrt galona ječma, pet penija po jutru za košenje, i tako dalje) već, da bi se zakon sproveo, seljaci su bili dužni da se pojave lično u gradu sa svojim alatom u rukama kako bi se radni ugovori sklopili javno. Statut je zabranjivao dodatna davanja u hrani. Ugovori za rad na farmama sklapani su na godinu dana. Seljaci su polagali zakletvu dva puta godišnje pred nadzornikom ili šerifovim pomoćnikom u svom selu, zaklinjući se da će poštovati propise. Bilo im je zabranjeno da napuštaju sela ako im je tu ponuđen posao po propisanim uslovima. Ako bi neko odbio da položi zakletvu ili bi prekršio statut, bio bi stavljen u pritvor tri dana ili dok ne prihvati nove propise. Za takve slučajeve statut je propisivao da se u svakom selu izgrade prostorije gde će se kazne sprovoditi.

Ni zanatlije nisu bile zaboravljene. Statut je propisivao nadnice od tri penija dnevno za glavnog stolara, četiri penija za glavnog zidara, tri penija za radnike koji su pravili crepove i pokrivali krovove slamom ili drvetom. Sve proizvodne zanatlije – sedlari, zlatari, bojadžije, krojači, čizmari i drugi, mogli su da naplaćuju za svoje proizvode ne više od četvoro-godišnjeg proseka pre kuge, i svi su morali da polože zakletvu da će poštovati zakon. Kršenje zakletve i zakona nosilo je neobičnu kaznu. Za prvi prekršaj, onaj ko bi podigao cenu bio bi kažnjen sa 40 dana zatvora, a zatvorska kazna mu se duplirala sa svakim sledećim prekršajem. Tako je treći prekršaj značio zatvor od 160 dana (40, 80, 160). Po ovakvom principu, ako bi obućar bio osuđen po deveti put za prodaju cipela po višim cenama, samo ta deveta kazna mu je nosila zatvor od 10.240 dana ili 28 godina.

Ovaj Statut o radnicima primenjivan je s velikim pritiskom, ali suštinski nije funkcionisao. Pokušao je da iskoreni popularnu trgovinu na crno, ali je, u stvari, pogoršao situaciju. Dok su zakupci na farmama i zanatlije napuštali tržište, zbog smrti ili starosti, dotle je za njihova mesta bilo premalo novih ljudi zbog disproporcije nastale usled velike smrtnosti dece u vreme epidemije kuge. Inflacija je nastavila da raste. Zakupci i kmetovi bez prava na slobodu, ili oni koje su pažljivo kontrolisali pa nisu mogli da odu, jedva su mogli da izvršavaju svoje dnevne obaveze, zbog veoma suženih mogućnosti nastalih povećanjem cena svega što su kupovali. Isto tako pogođeni, jer nisu bili u poziciji da se cenkaju, bili su niži sveštenici. Biskupi, u želji da održe svoj nivo luksuznog života i da ispune obaveze prema papskom dvoru čiji su prihodi bili smanjeni zbog rivalstva oko trona Svetog Petra, odbili su da povećaju plate svom potčinjenom sveštenstvu. Ovo je seoske sveštenike dovelo na ivicu gladi u vremenima

stalne inflacije i stvorilo parohijsko zajedništvo protiv više klase, bez obzira na to da li je bila duhovna ili svetovna.

Na sve ovo došla su dodatna opterećenja jer je počeo Stogodišnji rat, 1337. godine. On je doneo značajnu promenu u načinu vođenja rata. Do tog trenutka bitku su vodile velike mase ljudi u borbi izbliza, gde su ručno oružje i veština bili presudni. Sada se pojavilo poboljšano oružje za borbu na daljinu, što je unelo mnoge dramatične promene. Luk i strela oduvek su bili prisutni, ali bili su relativno slabo oružje bez velike opasnosti za oklopljenog ratnika i njegovu ulogu „tenka“ na bojnopolju. Pre usavršavanja daljinskog oružja, najefikasnije oružje na bojnopolju nije bio vitez, već njegov ratni konj. Za borbu su bili odgajani veliki, teški konji koji su mogli da nose čoveka u oklopu i sa oružjem, kao i da nose sopstveni oklop i specijalne velike potkovice, koje su bile strašno oružje. Nije bilo pešadijske jedinice koja je mogla da izdrži udar ove ogromne mase. Sem toga, ratni konji su bili obučeni da grizu i udaraju kopitima.

Onda se pojavio samostrel, koji je predstavljao prvu stvarnu pretnju superiornosti oklopljenog viteza na bojnopolju. Kratak, čvrst luk, napravljen od drveta, kosti ili roga, mogao je izbaciti kratku, debelu strelu brzinom koja je bila dovoljna da probije laki oklop. Tako je oklopljeni ratnik, aristokrata u ratu i miru, mogao postati žrtva protivnika na koga ne bi stigao da spusti ruku, ili još gore, da postane žrtva protivnika iz niže klase. To nije bilo pošteno, a ako nije bilo fer po mišljenju plemića, to sigurno nije bilo u skladu s božjom voljom. Papa je otišao tako daleko da je zabranio hrišćanima upotrebu samostrela, ali ova zabrana nije imala vidljivog efekta. Zabrana određenog oružja nikada nije funkcionisala jer je uvek bila branjena neizgovorenim argumentom: „Nećemo ga upotrebiti sem ukoliko moramo da pobedimo.“

Samostrel nije bio idealno oružje jer je imao dva nedostatka. Prvo, domet je bio mali. Mnogo važnije, teško ga je bilo zategnuti. Neki su imali uzengiju na vrhu da bi se luk držao na zemlji, a strelac je imao kuku pričvršćenu na uzici oko struka ili preko ramena. Tehnika zapinjanja samostrela bila je komplikovana, strelac bi se sagnuo, stavio nogu u uzengiju, zakačio tetivu kukom i onda, koristeći svu snagu nogu i leđa, napeo luk do pozicije u kojoj je tetiva bila napeta i spremna za ispaljivanje nove strele. Ova procedura ne samo da je bila spora već je zahtevala i snagu. Zahtevala je trening da se samostrel napinje i da se njime gađa. Sem toga, proizvodnja je bila relativno skupa, pa seljak podanik i obveznik seoske milicije ne bi bez roptanja primio još jednu obavezu prema feudalnom gospodaru. Strelac je stoga postao plaćenik.

Bio je potreban novac da bi se koristile usluge strelca, a ne feudalna obaveza. U bici kod Kresija 1346. godine francuska armija imala je strelce, plaćenike iz Đenove. S druge strane, Englezi su se spremali da demonstriraju oružje koje će odmah nadvisiti samostrel, takozvani engleski dugi luk („takozvani“ jer je bio izmišljen u Velsu). Tog dana je demonstracija superiornosti dugog luka uzdrmala Evropu. Nije bitan ukupan broj mrtvih, važan podatak je da je tog dana palo 1500 francuskih vojvoda, grofova i vitezova u jednoj bici. Ta prosta činjenica promenila je pravac evropskog društva. Pre toga, vitezovi su mogli da očekuju da budu ubijeni, ako se to uopšte desi, od sebi ravnih. Držali su monopol na ratnu veštinu i na taj način i na moć. Sada su stotine nedodirljivih aristokrata bile zbrisane od šake ljudi na najnižem nivou, zahvaljujući komadu drveta i tetivi koje su držali u rukama. To je drastično promenilo način na koji su dve klase gledale jedna na drugu. Više nikakvu ulogu nisu imali mobilisani, neuvežbani seljaci sa feuda. Strelci

su postali profesionalni vojnici, dobro uvežbani, plaćeni, sa kojima se dobro postupalo. Postali su heroji dana, i to heroji iz klase seljaka. Prosto je nemoguće za savremene ljude da zamisle klasne razlike koje su postojale pre tog vremena. Oklopljeni vitezovi su za seljake bili nedodirljiva, superiorna bića ravna bogovima. Niko nije pomišljao da im se suprotstavi, a sada su bogovi pali na tlo. Sada je vitez imao razloga da sedi u svom domu i bulji u vatru naborana čela, a seljak je imao potpuno nov osećaj sopstvene vrednosti i ponosa. Možda je još uvek o novoj vrednosti razgovarao šapatom sa svojim drugovima, ali jednom posađena nova misao nastavila je da raste.

Sa promenom načina vođenja rata, kralju je više nego ikada bilo potrebno da se feudalne obaveze ispunjavaju novcem a ne uslugama. Novi profesionalni vojnici radio je za platu, a bile su mu potrebne i hrana, oprema i transportne životinje, kao i način da pređe na kontinent. Uprkos nedostatku radne snage, inflaciji i bolestima, monarhija nije želela da odustane od Stogodišnjeg rata, koji je počeo 1337. godine. Ovo je bio jedini odgovor, sasvim bukvalno: porezi, porezi, i novi porezi.

Tako je počela da se razvija situacija koja će izazvati nevolje. Zemljoposjednici su se pozvali na stara prava, što su predložili advokati koje su samo oni mogli da plate, da bi se ponovo ljudima oduzela njihova sloboda. Ljudi koji su sebe nazivali „slobodnima“ pozvani su da to dokažu. Genealogije i crkveni zapisi pažljivo su pretraženi da bi se dokazalo da je nečija majka ili baka bila zakupac ili kmet i da je samim tim i on neopozivo nasledio taj status. Bio je to način da se uz pomoć zakona dođe do jeftine i „legalne“ radne snage koja nije mogla da napusti gospodara zbog boljih uslova na drugom mestu. Jedini koji su imali koristi bili su

zemljoposjednici. Što je zemljoposjednik bio veći, to je bila veća korist od prisiljavanja seljaka, a najveći zemljoposjednik bila je – crkva. Posedovala je najveći broj kmetova i seljaka, koje je naterala da se vrate iz privremene slobode na njihovu zemlju. Gorčina izazvana ovakvim postupcima počela je da se skuplja protiv crkve, a plamenove nezadovoljstva često su pojačavali nezadovoljni niži sveštenici.

U Oksfordu je sveštenik i učenjak po imenu Džon Viklif pokrenuo akciju, verovatno zamišljenu skromnije, koja se pretvorila u propoved o reformi crkve. Posebno je bio razgnevljen korupcijom crkve i onim što je video kao konstantnu borbu za moć i materijalni dobitak, na teret tradicionalne pastorske misije crkve. Uvideo je da postoji direktan kontakt između čoveka i Boga koji nije zahtevao usluge crkve. Tvrdio je da niko sem Boga nema kontrolu nad ljudskim dušama. Reкао je da kralj odgovara direktno Bogu i da mu nije potrebno posredovanje pape. Jedna od njegovih najšokantnijih tvrdnji, za to vreme, jeste da sakramenti koje služe sveštenici koji su i sami grešnici, a ne u stanju milosti, nemaju nikakvog efekta, i da to uključuje i papu. Otišao je tako daleko da je *Bibliju Vulgatu* preveo na engleski jezik, sa opravdanjem da svi hrišćani, muškarci i žene, treba da imaju neposredan kontakt sa svetim tekstom, jer se u njemu može naći savršenstvo i ne može se dovesti u pitanje nijedna reč u njemu. Pogotovo, istakao je, što se u tekstu ne spominje papa.

Takvi napadi na crkvu nisu ostali bez odgovora i Viklif je optužen za jeres u Crkvi Svetog Pavla. To što nije osuđen na smrt verovatno se može pripisati činjenici da je narod u Londonu reagovao vrlo burno u znak protesta. Viklif je uklonjen sa položaja i poslat da živi u svojoj parohiji u Lutervortu. Nije prestao sa kritikama na račun crkve, već je preusmerio svoj kritičizam sa publike koju je imao u crkvi na ljude čiji

um je mogao da prihvati njegovo učenje. Njegovi sledbenici su postali putujući sveštenici koji su Viklifovu poruku nosili u gradove i sela.

Još direktniji i efektivniji na domaćem frontu bio je Džon Bol, koga francuski hroničar Žan Frosar naziva „ludim sveštenikom iz Kenta“. Bol je propovedao protiv klasa i privilegija, uključujući i crkvu. Takođe je zahtevao agrarnu reformu, insistirajući na tome da veliki posedi bogatih barona i crkve budu oduzeti od njih i razdeljeni narodu. Od 1360. godine Bol i njegovi svešteni sledbenici krstarili su centralnom i jugoistočnom Engleskom, propovedajući doktrine o jednakosti prava i preraspodeli, odnosno stvaranju zajedničkog vlasništva nad imovinom. Hapšen je više puta od strane crkvenih vlasti i na kraju ekskomuniciran. U sam osvit Seljačkog ustanka 1381. godine bio je u nadbiskupskom zatvoru u Mejdstonu u Kentu.

Postojala je nada da će francuski uticaj na Svetu stolicu prestati kada se papa Grgur XI vratio u Rim, 1377. godine. Na nesreću, veliki segment crkvene hijerarhije nije se složio sa ovim potezom. U to vreme, većina kardinala bili su Francuzi i više su voleli francusku bazu u Avinjonu. Kada je sledeće godine Grgur XI umro, građani Rima su se pobunili s ciljem da sledeći izabrani papa bude Italijan. Tako je i bilo, izabran je Urban VI. Francuski kardinali izbor su proglasili neregularnim. Izabrali su sopstvenog papu, koji će vladati kao Klement VII i koji se vratio u Avinjon. Ovaj raskol je poznat kao Velika šizma i biće potrebno mnogo godina da se zaceli. Iz crkvene šizme nastala je i politička šizma jer su antirimskog papu Klementa VII u Avinjonu podržavali Francuska, Škotska, Portugal, Španija i nekoliko nemačkih principata. Rimskog papu Urbana VI podržavali su neprijatelji Francuske: Engleska, Mađarska, Poljska i nemački sveti

rimski car. Svaki od papa ekskomunicirao je pristalice onog drugog, zabranjujući im davanje sakramenata, tako da se u Evropi nije mogao naći hrišćanin na koga nije bilo bačeno prokletstvo i koji se nije našao izvan božje zaštite. Ovo nije činjenica koju je trebalo olako uzeti. Pomenimo primer pro-engleskih snaga koje su podržavale rimskog papu i osvojile francuski samostan koji je priznavao vlast pape u Avinjonu. Vojnici i njihovi sveštenici lako su se složili oko toga da su nesrećne monahinje van zaštite bilo civilnih, bilo duhovnih vlasti. Shodno tome, nisu videli prepreku da opljačkaju, spale samostan i siluju sve monahinje. Po ludilu koje je tada vladalo, čak nisu bili obavezni da ovaj zločin spomenu svom svešteniku prilikom ispovedi.

Za sve to vreme, rat između Engleske i Francuske nastavljao se, dok su obe strane praktično gladovale, iscrpljene intenzivnim oporezivanjem, potrebnim da bi se finansirao konflikt.

Godine 1377. uveden je nov porez u Engleskoj, koji je morao da plati svaki Englez, u iznosu od četiri penija. Parlament 1379. godine uvodi nov porez koji se postepeno menjao u skladu sa socijalnim statusom stanovnika. Oba zakona su propala, pa se pribeglo prodaji krunskog nakita da bi se finansirao rat s Francuskom. U novembru 1380. godine određen je nov porez u iznosu od jednog šilinga po glavi stanovnika, s neobičnom klauzulom da bi bogati trebalo da pomognu siromašnima da plate porez. Naravno, ovima to nije padalo na pamet, pa je zakon propao.

Engleski parlament iz 1376. godine ostao je poznat kao „Dobri parlament“, prvenstveno zbog toga što je osudio korupciju kraljeve vlade. Govoreći o mitu, parlament je smatrao da kraljevski savetnici ne smeju primati nikakvu nadoknadu ni od jedne strane koja je predstavila svoje probleme

pred njima i tražila rešenje, osim poklona male vrednosti, u hrani i piću. Po pitanju oporezivanja, članovi parlamenta izjavili su da bi kralj, kada bi imao lojalne oficire i dobre savetnike, bio bogat bez potrebe za surovim oporezivanjem, naročito ako se uzmu u obzir „kraljevski otkupi“, iznuđeni za oslobađanje kralja Davida II Škotskog, koji je zarobljen u bici kod Nevil Krosa 1346. godine i za francuskog kralja Žana II, zarobljenog u bici kod Poatjea, 1356. godine. Predložili su da ljudi koji su prikupljali ove enormne sume budu optuženi i kažnjeni.

„Dobri parlament“ takođe je optužio londonskog trgovca po imenu Ričard Lajons, za nekoliko zločina iznuđivanja i korupcije. Optužen je da je kao kraljevski sakupljač poreza od prikupljenog novca velikodušno pomogao sebi, a ne kraljevskoj blagajni. Traženo je da mu se konfiskuju sva zemlja, zamkovi i dobra u korist krune, a da se on osudi na doživotni zatvor. Umesto toga, Lajons je uz pomoć svog bogatstva i prijatelja izdejstvovao kraljevo pomilovanje.

Ime „Dobri parlament“ možda ga dobro opisuje, ali jednako bi mu pristajalo i ime „Ignorisaní parlament“.

Tako smo analizirali stanje u Engleskoj, koje nije moglo biti teže. Engleska je bila u neprekidnom ratnom stanju, inflacija je bila ogromna, pokušano je s vraćanjem slobodnih ljudi u kmetstvo, velika crkvena šizma dovela je do ekskomunikacije svih stanovnika Engleske od strane pape u Avinjonu, veliki deo sveštenstva u Engleskoj otvoreno je izražavao svoje nezadovoljstvo, a teret nezapamćeno visokih poreza nametnut je ljudima svih proizvodnih struktura. Bure baruta bilo je napunjeno do vrha. U proleće 1381. godine vlada je pojačala napore da se prikupe porezi i fitilj je bio upaljen. Eksplozija koja će dovesti do pobune desiće se za samo nekoliko dana.